

УДК 94 (477) «19»

О. В. Бойко, О. В. Дяченко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

**МАРКО ОСТАПОВИЧ ОЗЕРНИЙ – ВИДАТНИЙ ДІЯЧ
ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ**

Досліджено й охарактеризовано активну різнобічну діяльність Марка Озерного. Уперше введено до наукового обігу архівні матеріали, а також подано характеристику його партійної, громадської діяльності.

Ключові слова: кукурудзовод, Мишурин Ріг, Герой Соціалістичної праці, технології вирощування кукурудзи, селекціонер.

Исследовано и дано характеристику активной и разносторонней деятельности Марка Озерного. Впервые введено в научный оборот архивные источники, а также дано характеристику его партийной и общественной деятельности.

Ключевые слова: кукурузовод, Мишурин Рог, Герой Социалистического труда, технологии выращивания кукурузы, селекционер.

The many-sided activity of Mark Ozerny has been studied and given characteristics to. For the first time archives materials have been used and also the characteristic of his party and public activity has been given.

Key words: maize-plant, Meshurin Rog, the Hero of Social Labor, the technology of maize growing, selectionist.

Історія села Мишурин Ріг, що на Дніпропетровщині, неподільно пов'язана з непересічною і колоритною особистістю – Марком Остаповичем Озерним. Постать М. О. Озерного ще не була предметом спеціального дослідження вчених-істориків. Нехтування цієї постаті з боку істориків можна пояснити, адже М. О. Озерний не брав участі у бойових діях під час Першої світової та Великої Вітчизняної війн. Але неувага до цієї особи науковців з аграрної історії 1930–1950-х рр. децю дивує. Однак активна діяльність М. О. Озерного та наполеглива праця ще за його життя висвітлювалася в пресі. Іван Кріпак, який багато років працював його помічником, написав публіцистично-популярну монографію, присвячену життю та діяльності М. О. Озерного, яку назвав «Чародій» [6]. Цей же автор також багато уваги приділив такій колоритній постаті і в книзі «Скарби одного села» [5], де охарактеризував історію села Мишурин Ріг та його жителів, серед яких чи не перше місце посів Марко Остапо-

¹© Бойко О. В., Дяченко О. В., 2009

вич Озерний. На шпальтах преси періоду 1930–1950-х рр. висвітлювалися його діяльність і досягнення, земляки складали про нього вірші та пісні. Цій видатній особистості присвятив публіцистичний нарис відомий український письменник П. Загребельний [3]; мелодію до пісні «Про героя соціалістичної праці Марка Озерного» створив не менш знаний композитор П. Майборода.

Марко Остапович Озерний народився у селянській родині 3 червня 1890 р. у селі Мишуричів, Верхньодніпровського району. Батько Остап Іванович та мати Марія Петрівна Озерні мали свій наділ землі, на якому всі працювали: батьки, дід Іван, старший брат Свиридон та Марко [5, с. 182]. З 1917 р. він працював вже у своєму господарстві. У січні 1933 р. вступив до колгоспу «Червоний партизан», де працював спочатку різноробочим, а з 1935 р. – у ланці по вирощуванню кукурудзи.

У 1936 р. очолив ланку по вирощуванню кукурудзи в колгоспі «Червоний партизан» у рідному селі. Незважаючи на засушливе літо, його ланка одержала по 103 ц качанистої. Навіть для сприятливого року на той час це був високий результат. Протягом 20 років він беззмінно керував ланкою, яка за цей час пройшла важкий трудовий шлях. Поступово із року в рік росла майстерність М. О. Озерного, множились здобутки. Наполегливою працею, високим агрономічним умінням він досяг рекордних для 1930-х рр. урожаїв кукурудзи по 120 ц за гектар. Так, у 1939 р. М. О. Озерний за одержання високих врожаїв кукурудзи одержав найвищу нагороду держави – орден Леніна. Того ж року головний виставком Всесоюзної сільськогосподарської виставки нагородив значного ланкового Великою срібною медаллю.

З перших днів Великої Вітчизняної війни було розпочато евакуацію колгоспу, яку очолили Г. К. Плахотний, А. Ф. Хейлик, Д. Ю. Моргун та М. О. Озерний. Як зазначив І. Кріпак, «в дорогу вирушили на початку серпня 1941 р.» [5, с. 22]. З М. О. Озерним евакуювалась і його сім'я – дружина і троє дітей. Через два тижні дороги Г. К. Плахотний і Д. Ю. Моргун пішли на фронт. Через деякий час М. О. Озерний з сім'єю залишилися біля колгоспної худоби, яку було передано у радгосп Краснослобідського району Сталінградської області, де й працювали Озерні до 1944 р. [5, с. 22]. Навіть у роки війни, перебуваючи в евакуації, ланковий продовжував вирощувати кукурудзу.

Не зупиняючись на досягнутому, М. О. Озерний продовжував наполегливо працювати і підвищувати свою майстерність. Тому вже у 1946 р. його нагороджено Сталінською Державною премією. Цього ж року найкращого працівника Верхньодніпровського району обрано головою колгоспу «Червоний партизан» [2, Арх. 1677].

Сучасники зазначають, що кожного ранку М. О. Озерний виходив за село й кланявся землі, полю та своїй кукурудзі. Він вважав своїм обов'язком молитися за урожай. Також зазначають, що у роботі ланковий був вимогливий і до людей, і до себе.

Високе звання Героя Соціалістичної Праці було присвоєно М. О. Озерному Указом Президії Верховної ради УРСР у 1947 р. [10, с. 15].

Наприкінці травня 1948 р. ділянку М. О. Озерного відвідав Микита Сергійович Хрущов, який залишився задоволеним його працею та досягненнями [3, с. 184]. 1949 р. приніс патріарху кукурудзодів небачену славу – його ланка збрала 224,6 ц з гектара кукурудзи [10, с. 63]. Це був світовий рекорд. М. О. Озерний тривалий час працював над виведенням нових сортів кукурудзи. Запроваджуючи міжсортіву гібридизацію, він вивів високоврожайний сорт кукурудзи Партизанка [2, Арх. 1668]. У 1949 р. селекціонер отримав авторське свідоцтво. У цьому ж році, за його ініціативою, при Мишуринрізькій середній школі почала діяти перша учнівська ланка по вирощуванню високих врожаїв кукурудзи, яка отримала назву «Озернята» [1, с. 4].

У рідному селі було відкрито університет молодих кукурудзодів Дніпропетровщини. Професіонал агротехнічних справ М. О. Озерний був призначений його ректором, плідно працював із ученими Дніпропетровського сільськогосподарського інституту, мав наукові праці. Досвід роботи видатного сільськогосподарського працівника запроваджували далеко за межами України – у Болгарії, Молдові, Осетії, Угорщині, Чехословаччині та інших країнах.

Поряд з основною діяльністю М. О. Озерний вів активну громадську роботу. Його було обрано делегатом XVI–XVIII з'їздів Комуністичної партії України, а у лютому 1951 р. – депутатом Верховної ради УРСР. Депутатську роботу М. О. Озерного детально охарактеризував І. О. Кріпак у своїй книзі «Чародій». Автор зазначив, що односельці часто зверталися за допомогою до депута-

та стосовно здобуття селянами освіти. Незабаром у Мишуриному Розі було відкрито вечірню школу трудової молоді. Тільки з числа випускників першого десятого класу вісім осіб закінчили ВНЗ і сімнадцять здобули середню спеціальну освіту [6, с. 123].

Земляки тричі обирали М. О. Озерного депутатом до найвищого органу влади республіки. Він завжди реагував на всі прохання простих селян та своїх виборців.

Про досягнення М. О. Озерного писали газети, розповідали по радіо, знімали фільми, складали пісні. Однак він залишався простим і скромним, роботящим, займався улюбленою справою. Був людиною світлого розуму і великої людської мудрості. Державний діяч, засновник руху передовиків сільського господарства за збільшення врожайності кукурудзи. М. О. Озерний автор багатьох наукових праць, серед яких найвизначніші: «За високі врожаї кукурудзи» (Київ – Харків, 1947), «Кукурузу во все районы» (Москва, 1955), «Мой опыт выращивания высоких урожаев кукурузы» (Дніпропетровськ, 1952), «Рекордные урожаи кукурузы» (Москва, 1954), «Як одержати високий врожай кукурудзи» (Львів, 1949) та ін.

М. О. Озерний був одружений на Олені Никифорівні та мав трьох дітей – доньку Марію та синів Дмитра і Бориса, які наслідували приклад свого батька.

Помер Марко Остапович Озерний 27 грудня 1957 р. Поховано видатного діяча у рідному селі Мишурин Ріг. На його могилі у 1970-х рр. встановлено бронзовий бюст.

Визнанням значимості діяльності та наполегливої праці М. О. Озерного у розвитку сільськогосподарської галузі Дніпропетровської області стало розміщення комплексу матеріалів, присвячених цій колоритній постаті, на виставці у Дніпропетровському історичному музеї «Дніпропетровська область – 75: події та постаті», присвяченої 75-річчю Дніпропетровщини. На честь видатного діяча, засновника славнозвісного руху передовиків сільського господарства за збільшення врожайності кукурудзи на Дніпропетровщині у 1972 р. було засновано Клуб кукурудзководів і запроваджено Обласний перехідний приз ім. М. О. Озерного за високі врожаї кукурудзи. Пам'ять про цю видатну людину увічнено також у назвах вулиць, зокрема таких міст, як Дніпропетровськ і Донецьк.

Бібліографічні посилання

1. *Бесараб А.* Марко Остапович Озерний / А. Бесараб // Червоний лан. – 1957. – 29 грудня. – С. 4.
2. Дніпропетровський історичний музей ім. Д. І. Яворницького. – Арх. – 1678; Арх. – 1677/1; Арх. – 1675; Арх. – 1676; Арх. – 1677; Арх. – 1668; Арх. – 1169; Арх. – 2568.
3. *Загребельный П.* Марк Озерный / П. Загребельный // Днепровская правда. – 1953. – 15 окт. – С. 2–3;
4. *Исаев Ф. В.* Марка Озерного / Ф. Исаев // Днепровская правда. – 1955. – 23 октября. – С. 2.
5. *Кріпак І. О.* Скарби одного села / Іван Кріпак. – Д., 2002.
6. *Кріпак І. О.* Чародій / Іван Кріпак. – Д., 1978.
7. *Кулешов В.* Полигон высшего мастерства / В. Кулешов // Приднепровская правда. – 1988. – 29 марта.
8. *Лісняк О.* Випробувати себе в польоті / О. Лісняк // Зоря. – 1982. – 10 квіт.
9. *Максименко П. П.* Григорій Байда / П. П. Максименко. – К., 1959.
10. *Фільов Д. С.* Досвід передових ланок Дніпропетровщини в одержанні високих врожаїв кукурудзи / Д. С. Фільов. – Д., 1957.

Надійшла до редколегії 2.12.09